

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, De subiecto earum, scilicet. Vtrum aliqua passio sit in anima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

ita quae sunt, adducet Dens in iudiciu suae bonum, siue malum: sed iudicium importat retributione, respectu cuius meritum, vel demeritum dicitur. ergo omnis actus hominis bonus, vel malus habet rationem meriti, vel demeriti apud Deum.

Respondeo. Dicendum, quod sicut dictum est, actus alicuius hominis habet rationem meriti, vel demeriti, secundum quod ordinatur ad alterum, vel ratione eius, vel ratione cuius: utroque autem modo actus nostri boni, vel mali habent rationem meriti, vel demeriti apud Deum. Ratione quidem ipsius, in quantum est ultimus hominis finis: est autem debitum, ut ad finem ultimum omnes actus referantur, ut supra habitum est. unde qui facit actum malum non referibilem in Deum, non servat honorem Dei, qui ultimo fini debetur. Ex parte vero totius civitatis universi, quia in qualibet civitate ille, qui regit civitatem, praecipue habet curam boni civis: unde ad eum pertinet retribuere pro his, quae bene, vel male fiunt in civitate. Est autem Deus gubernator, & rector totius universi, sicut in primo habitum est: & specialiter rationabilium creaturarum. Unde manifestum est, quod actus humani habent rationem meriti, vel demeriti per comparationem ad ipsum: alioquin sequeretur, quod Deus non haberet curam de actibus humanis.

Ad primum ergo dicendum, quod per actum hominis, Deo secundum se nihil potest accrescere, vel deperire: sed tamen homo, quantum in se est, aliquid subtrahit Deo, vel ei exhibet, cum servat, vel non servat ordinem, quem Deus instituit.

Ad secundum dicendum, quod homo sic movetur a Deo, ut instrumentum, quod tamen non excludit quin moveat seipsum per liberum arbitrium, ut ex supradictis patet: & ideo per suum actum meretur, vel demeretur apud Deum.

Ad tertium dicendum, quod homo non ordinatur ad civitatem politicam secundum se totum, & secundum omnia sua, & ideo non oportet, quod quilibet actus eius sit meritorius, vel demeritorius per ordinem ad civitatem politicam. Sed totum quod homo est, & quod potest, & habet, ordinandum est ad Deum: & ideo omnis actus hominis bonus, vel malus habet rationem meriti, vel demeriti apud Deum, quantum est ex ipsa ratione actus.

QVAESTIO XXII.

De subiecto passionum animae, in tres articulos divisa.

Super Quaestio vigesima secunda articulum primum.

Circa rationem passionis magis proprie assignanda in articulo 22. quod dubium occurrit: quia cum omnis passio animae, de qua est sermo, sit cum aliqua dispositione intransmutabilem corporali (quoniam oportet motum cordis a naturali suo motu aliquo modo recedere) sequitur, quod omnis passio est de transmutatione in deterius, & nulla sit in melius.

Ad hoc dicitur, quod absolute loquendo, concedendum est, quod omnis passio animae est cum aliqua pre-

ost hoc considerandum est de passionibus animae. Et primo, in generali. Secundo, in speciali.

In generali autem quatuor occurrunt circa eas consideranda. Primo, quidem de subiecto earum. Secundo, de differentia earum. Tertio, de comparatione earum ad invicem. Quarto, de malitia, & bonitate ipsarum.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo, Vtrum aliqua passio sit in anima. Secundo, Vtrum magis in parte appetitiva, quam in apprehensiva. Tertio, Vtrum magis sit in appetitu sensitivo, quam intellectivo, qui dicitur voluntas.

ARTICULUS PRIMVS. Vtrum aliqua passio sit in anima.

Ad primum sic proceditur. Vtrum nulla passio sit in anima. Pati. n. est proprium materiae: sed anima non est composita ex materia, & forma, ut in primo habitum est. ergo nulla passio est in anima.

¶ 2. Praet. Passio est motus, ut dicitur in 3. ¶ Phys. sed anima non movetur, ut probatur in 1. de Anima. ergo passio non est in anima.

¶ 3. Praet. Passio est via in corruptionem, nam omnis passio magis facta, abijcit a substantia, ut dicitur in lib. 8. Topicorum, sed anima est incorruptibilis. ergo nulla passio est in anima.

Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Romanos 7. Cum essemus in carne, passionibus peccatorum, quae per legem erant, operabatur in membris nostris, peccata autem sunt propria in anima. ergo, & passionibus, quae sunt peccatorum, sunt in anima.

Respondeo. Dicendum, quod pati dicitur tripliciter. Vno modo committere, secundum quod omne recipere est pati, et si nihil abijciatur a re, sicut si dicatur aerem pati, quoniam illuminatur, hoc autem magis est perfici, quam pati. Alio modo dicitur proprie pati, quoniam aliquid recipitur cum abiectione, sed hoc contingit dupliciter.

Quandoque, n. abijciatur id, quod non est conveniens rei: sicut cum corpus animalis sanatur, dicitur pati, quia recipit sanitatem aegritudine abiecta. Alio modo, quoniam econverso contingit, sicut aegrotare dicitur pati, quia recipitur infirmitas a sanitate abiecta, & hic est proprius modus passionis.

Nam pati dicitur ex eo, quod aliquid trahitur ad agentem, quod autem recedit ab eo, quod est sibi conveniens, maxime versus aliud trahi. Et sicut in 1. de generatione dicitur, quod quoniam ex ignobiliore generatur nobilior, est generatio simpliciter, & corruptio secundum quid; econverso autem, quoniam ex nobiliori ignobilior generatur. Et his tribus modis contingit esse in anima passionem: nam secundum receptionem tamen dicitur, quod sentire, & intelligere est quoddam pati. Passio autem cum abiectione non est, nisi secundum transmutationem corporalem; unde passio proprie dicta, non potest competere animae nisi per accidens, in quantum est compositum patitur. Sed in hoc est diversitas; nam quoniam homo transmutatio fit in deterius, magis proprie habet rationem passionis, quam

naturali mutatione, quia cordis motus intenditur, aut remittitur a suo naturali motu: & ex hoc illa opera anime, quae non sunt in camus eius passionibus, habet rationem & nomen passionis. Verum quia inter praeternaturales mutationes datur latitudo, & minus mala respectu, magis mala habet rationem melioris: ideo passiones illae, quae ad peius declinant, magis proprie passiones dicuntur. Declinat autem in peius mutationes illae, quae sunt materia passionum consistentium in fuga, seu retractione, ut timor & tristitia, quae illae, quae sunt materia passionum consistentium in extensione, seu prosecutione, ut amor & laetitia: quia vita humana consistit in vitali extensione cordis ad totum corpus. Et propterea in litera dicitur, quod tristitia habet magis rationem passionis, quam laetitia. Illa enim praeter naturalitatem solam intentionis motus, habet: illa ultra praeter naturalitatem remissionis motus, habet motum contrarium vitali extensioni cordis ad corporis partes. Ex eadem quoque radice, scilicet maioris recessus a naturali passione, quaecumque intentiones habent magis rationem passionis, quam remissione: motus enim corporalis maior ibi intervenit. Haec autem quae dicimus, notanter diximus absolute dici: quoniam si esset sermo non absolute, sed in ordine ad hunc melancholicum, vel sic quomodolibet dispositum, nihil prohibere videtur, quod transmutatio opposita passionis, puta, laetitia, sit naturalis simpliciter etiam illi: praeternaturalis autem huic, sic, nunc, inuenio. Alteri enim extremo non solum extremum, sed medium opponitur: ut dicitur in 5. Phys. & motus cordis qui huic, nunc, sic &c. est intensior, simpliciter etiam ipsi bene disposito potest esse naturalis: ut

diff. 19. q. 2. art. 1. Et utriusque 2. art. 1. & 2. cor. 1. & 2. cor.

q. 75. ar. 5.

ex. 19. 26. 26. & seq.

lib. 6. cap. 22. inter primae & mediam.

Tex. 18. tom. 2.

vt infirmis videtur contingere, cum ad aliqualem latitudinem ex-
erati a cordis pressura leuantur. Signum autem, quod in omni
passione anima sit transmutatio, aliqua praternaturalis in cor-
de, est, nemine in passione eadem actualiter diuini perdurare,
sine corporali lassione aut curatione.

In responsione ad
primam & secundam
aduerte, quod quia
motus animi, qui uo-
cantur animae pas-
siones, scilicet amor,
timor, ira & alia hu-
iustmodi, habent ra-
tionem passionis pro-
prie, secundum quod
interuenit in eis ali-
qua transmutatio cor-
poralis: & huiusmo-
di transmutatio est
annexa motui ani-
mae: ideo huiusmo-
di actus appetitus ani-
malis habent quidem
rationem passionis ra-
tione annexi: habent
autem rationem ap-
petitui motus, & ta-
lis, puta, ira uel timor
secundum se: pro-
pter quod in littera
dicitur, quod anima
conuenit huiusmodi
pati per accidens: &
alibi, scilicet in 26.
quod est de veritate di-
citur, quod malici, ti-
mere &c. conueniunt
anima per se: & re-
uera hoc habet com-
positum ratione ani-
mae, illud ratione cor-
poris.

Tex. 12. re-
mo.
Te-
mo.

Intra q. 41.
ar. 1. cor. Et
3. q. 15. ar. 4.
cor. Et ueri,
q. 26. arti. 4.
corp. & ad
18. Et Dio. 3.
Ir. 5. Et 3.
eth. le. 5. fi.
& 1. Pe. le. 2.
Tex. 4. Te-
mo.

quando fit in melius: unde tri-
stitia magis proprie est passio,
quam laetitia.

Ad primum igitur dicendum,
quod patitur secundum quod est cum
abiectione & transmutatione,
appetitur est materia: unde non in-
uenitur nisi in compositis ex ma-
teria & forma, sed pati putim-
portat receptionem solam, non est
necessarium quod sit materia, sed potest
esse cuiuscumque existentis in po-
tencia. Ita autem, etsi non sit compositum
ex materia & forma, habet tamen
aliquid potentialitatis, secundum
quam conuenit sibi recipere &
pati, secundum quod intelligitur,
pati, est, ut dicitur in 3. de anima.

Ad secundum dicendum, quod
pati & moueri, etsi non contem-
nunt animam per se, conuenit ta-
men ei per accidens, ut in 1. de
anima dicitur.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa
procedit de passione quae est cum trans-
mutatione ad deteriorem: & huiusmodi passio
animae conuenire non potest nisi
per accidens: per se autem conuenit
composito, quod est corruptibile.

ARTICULVS II.

Utrum passio magis sit in parte appeti-
tina, quam in apprehensua.

Ad secundum sic proceditur.
Vbi quod passio magis sit in parte
animae apprehensua, quam in parte
appetitua. Quod non est primum in
quolibet genere, ut esse maxi-
mum illorum, quae sunt in gene-
re illo, & contra aliorum, ut dicitur in 2.
* Metaph. sed passio prius inue-

ntur in parte apprehensa, quam in
parte appetitua. non enim patitur pars
appetitua, nisi passione procedente
in parte apprehensua, ergo passio
est magis in parte apprehensua,
quam in parte appetitua.
* 2. Præ. Quod est magis actiuum,
uidetur esse minus passiuum. a-
ctio enim passioni opponitur:
sed pars appetitua est magis acti-
ua, quam pars apprehensua. ergo
uidetur, quod in parte apprehensua
magis sit passio.
* 3. Præ. Sicut appetitus sensitivus
est uirtus in organo corporali,
ira & uis apprehensua sensitua: sed
passio animae fit, proprie loquendo,
secundum transmutationem corpo-
ralem. ergo non magis est passio in
parte appetitua sensitua, quam
in apprehensua sensitua.
Sed contra est, quod Augustinus dicit
in 9. de Ciuitate Dei, quod motus animi,
Graeci pathos, nostri autem, sicut Ci-
cero, perturbationes: quaedam affec-
tiones uel affectus: quidam uero,
sicut in Graeco huiusmodi, expressius pas-
siones uocantur, ex quo patet, quod pas-
siones animae sunt idem quod affec-
tiones: sed affectiones manifeste
pertinent ad partem appetitiuam,
& non apprehensiuam: ergo &
passiones magis sunt in appetiti-
ua, quam in apprehensua.
Respondendum dicendum, quod sicut in
dictum est, notio passionis impor-
tatur, quod patitur trahatur ad id, quod
est agens. Magis autem trahitur
anima ad rem per uim appetiti-
uam, quam per uim apprehensi-
uam: nam per uim appetitiuam anima
habet ordinem ad ipsas res, prout
fectum sonare.
Ad hoc dicitur, quod doctrina hic tradita non solum dicta, sed
probata ratione est: quia scilicet, ratio primationis & defectus con-
sistit in hoc, scilicet a recessu a perfecto. Regulare quippe est quod
unumquodque est magis minus, tale secundum sui constitutionem
proprium latitudinem, ut patet inductiue. Defectiua igitur cum
constituatur per hoc, quod est deficere ab aliquo, quanto magis ab
illo deficitur, tanto magis erunt defectiua, hoc enim est propria
latitudo deficientis ut sic. Ex hoc autem quod defectiua ut sic,
penes maiorem elongationem a perfectione magis defectiua sunt:
consequens est, quod maior defectus non fit a minori defectu ut
propria causa, sed ex ipsa elongatione interuenit. Sicut enim in
perfectionibus intentio est penes accessum ad causam, quia per-
fectio effectus est ex cautata si in malis defectus consequens est
set ex precedente in sua causa, ut propria causa defectus, ef-
fectus intenderetur secundum accessum ad causam. Et ex
hoc patet solutio primae obiectionis. In defectibus enim cau-
sa defectiua, non est propria causa effectus defectiui quod ad
defectum: sed ex hoc ipso quod magis elongatur a perfectio-
ri, magis defectiuum est. Unde licet pars apprehensua sit
causa appetitiua, & potentialitas in apprehensua causet po-
tentialitatem in appetitiua, maior tamen potentialitas inueni-
tur in appetitiua ex hoc ipso, quod magis recedit ab actu
quam apprehensua: quod est dictum, quod potentialitas sua
non tota est a potentialitate apprehensua, sed ex necessitate
aduertit.

re, id est, a uere agente: appetitiua actum non patitur vere.
Ad hoc dicitur, quod sumitur passio uere, & non metaphorice: &
quod appetibilis dicitur. Auer. in 2. Metaph. 36. secundum quod
est in anima, est agens desiderium, & trahit ad se finem, ut est in
re: quod differentia assignata in littera, consistit in hoc, quod
agens in partem ap-
prehensiuam, trahit
ipsum ad se in esse
intentionale, & hic si
fit: ad hoc enim a-
ctio hanc & passio or-
dinatur. Appetibile
autem agens in par-
tem appetitiuam, tra-
hit ipsam effectiue ad
hoc ut iungatur sibi
realiter, quous modo
conuenit: ista coniu-
ctio realis: sufficit e-
nim quod passio illa
per se ordinetur ad
realem constitutionem.
Quod autem a
malis uertatur in du-
bium: an appetibile
agat in appetitum, eis
relinquatur haec du-
bitatio: nos enim ex-
perimur inerti nobis
a malis futuris appre-
hensiuam, timorem, a pre-
sentibus tristitiam, &
a delectabilibus con-
munitis delectationem,
etiam si nolimus, si-
cut a sensibilibus sen-
sationes.

In responsione ad
primum, dubium oc-
currit, quia si in his
quae pertinent ad de-
fectum, intentio non
attenditur aliquid ac-
cessum ad perfectum
magis, oportet fallam
reddere, aut expirere
tam a doctrina tradi-
ta in 2. Metaph. al-
legata in argumentum,
quam in 1. posterio-
rum, scilicet, Prop-
ter quod unumquod-
que tale, illud ma-
gis: deinde quia uide-
mus quod potentia
maior est penes ac-
cessum ad materiam
primam. Constat
autem potentiam de-

cap. 1.
prim.
mo. 1.
trahit
trahit.

Ad hoc dicitur, quod doctrina hic tradita non solum dicta, sed
probata ratione est: quia scilicet, ratio primationis & defectus con-
sistit in hoc, scilicet a recessu a perfecto. Regulare quippe est quod
unumquodque est magis minus, tale secundum sui constitutionem
proprium latitudinem, ut patet inductiue. Defectiua igitur cum
constituatur per hoc, quod est deficere ab aliquo, quanto magis ab
illo deficitur, tanto magis erunt defectiua, hoc enim est propria
latitudo deficientis ut sic. Ex hoc autem quod defectiua ut sic,
penes maiorem elongationem a perfectione magis defectiua sunt:
consequens est, quod maior defectus non fit a minori defectu ut
propria causa, sed ex ipsa elongatione interuenit. Sicut enim in
perfectionibus intentio est penes accessum ad causam, quia per-
fectio effectus est ex cautata si in malis defectus consequens est
set ex precedente in sua causa, ut propria causa defectus, ef-
fectus intenderetur secundum accessum ad causam. Et ex
hoc patet solutio primae obiectionis. In defectibus enim cau-
sa defectiua, non est propria causa effectus defectiui quod ad
defectum: sed ex hoc ipso quod magis elongatur a perfectio-
ri, magis defectiuum est. Unde licet pars apprehensua sit
causa appetitiua, & potentialitas in apprehensua causet po-
tentialitatem in appetitiua, maior tamen potentialitas inueni-
tur in appetitiua ex hoc ipso, quod magis recedit ab actu
quam apprehensua: quod est dictum, quod potentialitas sua
non tota est a potentialitate apprehensua, sed ex necessitate
aduertit.

Ad hoc dicitur, quod doctrina hic tradita non solum dicta, sed
probata ratione est: quia scilicet, ratio primationis & defectus con-
sistit in hoc, scilicet a recessu a perfecto. Regulare quippe est quod
unumquodque est magis minus, tale secundum sui constitutionem
proprium latitudinem, ut patet inductiue. Defectiua igitur cum
constituatur per hoc, quod est deficere ab aliquo, quanto magis ab
illo deficitur, tanto magis erunt defectiua, hoc enim est propria
latitudo deficientis ut sic. Ex hoc autem quod defectiua ut sic,
penes maiorem elongationem a perfectione magis defectiua sunt:
consequens est, quod maior defectus non fit a minori defectu ut
propria causa, sed ex ipsa elongatione interuenit. Sicut enim in
perfectionibus intentio est penes accessum ad causam, quia per-
fectio effectus est ex cautata si in malis defectus consequens est
set ex precedente in sua causa, ut propria causa defectus, ef-
fectus intenderetur secundum accessum ad causam. Et ex
hoc patet solutio primae obiectionis. In defectibus enim cau-
sa defectiua, non est propria causa effectus defectiui quod ad
defectum: sed ex hoc ipso quod magis elongatur a perfectio-
ri, magis defectiuum est. Unde licet pars apprehensua sit
causa appetitiua, & potentialitas in apprehensua causet po-
tentialitatem in appetitiua, maior tamen potentialitas inueni-
tur in appetitiua ex hoc ipso, quod magis recedit ab actu
quam apprehensua: quod est dictum, quod potentialitas sua
non tota est a potentialitate apprehensua, sed ex necessitate
aduertit.